

Wiesław Sawicki

Wojewódzki Zjazd Społecznych Opiekunów Zabytków w Wieluniu

Ochrona Zabytków 30/1-2 (116-117), 85-86

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

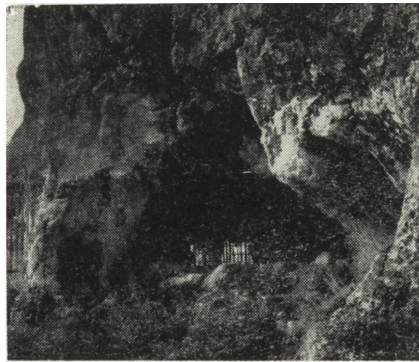
W dniach 21—26.IX.1976 r. odbyło się w Russe międzynarodowe sympozjum konserwatorskie poświęcone problematyce ochrony i konserwacji zespołu cerkiewnego w ścianach skalnych jaru rzeki Wielki Łom. Zespół ten składa się z sześciu klasztorów wykutych w pionowych skałach jaru w okolicy miejscowości Iwanowo (okręg Russe), w pobliżu relikwów dawnego zespołu grodowo-metropolitalnego Czerwen.

Główne pomieszczenia cerkiewne mają ściany i sufity pokryte malowidłami freskowymi, pochodzącymi z czasów Drugiego Państwa Bułgarskiego (XII—XIV w.). Z uwagi na wyjątkową wartość artystyczną i historyczną zespołu zdecydowano się zwołać międzynarodowe sympozjum konserwatorskie, którego głównym zadaniem miało być dokonanie wyboru sposobów zabezpieczenia i konserwacji cennych zabytków.

Zasadniczym i najtrudniejszym problemem jest zabezpieczenie masywu skalnego. Masyw ten jest spękany, podzielony na wielkie bloki, które stopniowo usuwają się, oddzielają i odpadają ze ścian. Spowodowało to zawalenie stropu w jednej cerkwi, nazwanej umownie „Zrujnowana cerkiew”, odpadnięcie całych ścian i ich fragmentów w innych cerkwiach. Przez szczeliny między blokami masywu skalnego sączy się woda i powoduje zawilgocenie. Innym powodem zniszczeń jest wandalizm, m.in. rycie napisów upamiętniających pobyt różnych „turystów” i ludzi przypadkowych. Stan niektórych fresków, zwłaszcza tych, które wskutek odpadania bloków skalnych wystawione zostały na bezpośrednie oddziaływanie wody opadowej, słońca, mrozu, mgły — jest opłakany. Freski te łuszczą się i osypują.

Wobec bardzo skomplikowanej sytuacji w zakresie ochrony i konserwacji zabytkowego zespołu, rozpatrywano trzy warianty rozwiązań, a mianowicie: 1. Pozostawienie fresków na miejscu, konsolidację masywu skalnego w rejonie cerkiewek, konserwację i restaurację fresków, zabezpieczenie przed opadami i infiltracją wody, zapewnienie stałej opieki i dozoru; 2. Zdjęcie fresków i przeniesienie do muzeum; 3. Zdjęcie czasowe fresków, zabezpieczenie masywu skalnego i ochrona przed wilgocią; w wypadku powodzenia w zabezpieczeniu masywu i ochronie przed wilgocią możliwe byłoby przyklejenie fresków z powrotem na ściany grot.

Po zapoznaniu się z sytuacją na miejscu, wysłuchaniu i przedyskutowaniu przygotowanych referatów, sprawozdań z prac badawczych i innych materiałów zebrani przyjęli jednogłośnie następujące zalecenia:

1. Wejście do cerkwi skalnej

2. Fragment wnętrza cerkwi skalnej z freskami

3. Fresk „Zesłanie Ducha Św.” z XIII w. we wnętrzu cerkwi skalnej (zdjęcia: N. Daskalow)

1. Pozostawić freski na miejscu; 2. Skonsolidować masyw skalny według przedstawionej w referacie W. Wenkova koncepcji i zabezpieczyć grotę cerkiewne przed opadami i infiltracją wilgoci; 3. Przeprowadzić konserwację i restaurację fresków; 4. Stworzyć strefę ochronną w postaci rezerwatu w rejonie cerkwi skalnych, w przyszłości zagospodarować i udostęp-

nić turystyce kwalifikowanej; 5. Stworzyć stałą służbę zabezpieczającą dozór i opiekę konserwatorską dla zespołu zabytkowego; 6. W trybie pilnym przeprowadzić zabezpieczenie partii zwietrzałych, osypujących się i łuszczących.

Janusz Lehmann

WOJEWÓDZKI ZJAZD SPOŁECZNYCH OPIEKUNÓW ZABYTKÓW W WIELUNIU

W dniu 26.IX.1976 r. obradował Wojewódzki Zjazd Społecznych Opiekunów Zabytków. Obrady toczyły się w sali Muzeum w Wieluniu. Zjazd został zorganizowany staraniem Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Sieradzu, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i Zarządu Wojewódzkiego PTTK w Sieradzu — Komisji Krajoznawczej.

W zjeździe wzięli udział: dyrektor Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego w Sieradzu mgr Adam Fudała, Wojewódzki Konserwator Zabytków, władze administracyjne i polityczne miasta Wielunia oraz 35 społecznych opiekunów zabytków.

Obrady przebiegały według następującego programu: otwarcia zjazdu dokonał prezes

Zarządu Wojewódzkiego PTTK — Jerzy Kozłowski, następnie Wojewódzki Konserwator Zabytków — mgr W. Sawicki wygłosił referaty: *Rola zabytków w kształtowaniu kultury socjalistycznej i Kierunki działania społecznej opieki nad zabytkami.*

W dyskusji dr T. Olejnik poruszył problem właściwego użytkowania obiektów za-

bytkowych oraz ich adaptacji dla celów kulturalno-oświatowych i turystycznych. Pozostałe głosy dotyczyły stanu technicznego zabytkowej architektury z terenu woj. sieradzkiego. Z kolei odbyło się wręczenie nagród

i odznaczeń oraz powołań dla nowo pozyskanych społecznych opiekunów zabytków.

Na zakończenie zjazdu zwiedzono Muzeum Ziemi Wieluńskiej oraz zorganizowano

wycieczkę szkoleniową trasą: Ruda, Łaszew, Grębień, Popowice, Ożarów, Krzyworzeka.

Wiesław Sawicki

METODY CHEMICZNE W KONSERWACJI ZABYTKÓW Z MATERIAŁÓW KAMIENNYCH — NARADA W DREŹNIE

W dniach 27—30.IX.1976 r. odbyła się w Dreźnie narada niewielkiej grupy ekspertów, zorganizowana przez Komitet Narodowy ICOMOS. Tematem narady była ocena celowości i skuteczności stosowania metod chemicznych i produktów przemysłu chemicznego w konserwacji zabytków kamiennych. Punktem wyjścia narady było zalecenie Komitetu Ekspertów UNESCO odnośnie

standaryzacji badań i zastosowań materiałów do konserwacji kamienia w zabytkowej architekturze i rzeźbie. W naradzie wzięło udział 11 ekspertów i 5 obserwatorów. Wygłoszono i przedyskutowano cztery referaty oraz opracowano wnioski i zalecenia, które przedstawione zostaną kompetentnym władzom oraz kierownikom organizacji i instytucji międzynarodowych, a ich dalszym rozpracowa-

niem i realizacją zajmie się wyłoniona w czasie narady grupa robocza.

Uczestnikom narady umożliwiono zwiedzenie zabytków Dreżna, Freibergu i barokowego założenia pałacu w Gross Seidlitz koło Pirny w Saksonii.

Janusz Lehmann

KONSERWACJA ZABYTKÓW ŻELAZNYCH POCHODZĄCYCH ZE ŚRODOWISK ZASOLONYCH — MIĘDZYNARODOWE SYMPOZJUM KONSERWATORSKIE W WIELICZCE I KRAKOWIE

W dniach 4—6.X.1976 r. odbyło się w Wieliczce i Krakowie międzynarodowe sympozjum konserwatorskie, zorganizowane przez Grupę Roboczą „Metale” Komitetu Konserwatorskiego ICOM. Sympozjum to poświęcone było zagadnieniom korozji i konserwacji zabytków żelaznych pochodzących ze środowisk zasolonych. Wzięło w nim udział 11 specjalistów z 7 krajów. W dniach 4 i 5.X. wygłoszono i przedyskutowano 6 referatów oraz przeprowadzono otwartą debatę na temat kierunków rozwoju

ju badań zjawisk korozji w środowisku zasolonym i metod konserwacji zabytków pochodzących ze środowisk agresywnych. Obradom sympozjum przewodniczył dr R. M. Organ, koordynator Grupy Roboczej; obecny był także dr J. R. J. van Asperen de Boer, sekretarz generalny Komitetu Konserwatorskiego ICOM. Referaty, wnioski dyskusji i debaty zostaną opublikowane. Uczestnicy wyrazili podziękowanie Ministerstwu Kultury i Sztuki, dyrektorom Muzeum Żup Solnych

w Wieliczce i Muzeum Archeologicznego w Krakowie oraz szczególnie dr Elżbiecie Nosek za opracowanie programu, zorganizowanie sympozjum, zapewnienie dobrych warunków obrad i miłej atmosfery. Dyrektorowi Ośrodka Dokumentacji Zabytków wyrażono wdzięczność za podjęcie zadania opublikowania materiałów sympozjum.

Janusz Lehmann

UTWORZENIE SEKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA KULTUROWEGO TOWARZYSTWA URBANISTÓW POLSKICH

Dnia 18.X.1976 r. w siedzibie Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej odbyło się inauguracyjne zebranie Sekcji Ochrony Środowiska Kulturowego TUP, powołanej przez Walny Zjazd Towarzystwa w Poznaniu w maju 1976 r.

Konferencję tę poprzedziły dwuletnie prace komisji Zarządu Głównego TUP, przygotowującej utworzenie Sekcji. W listopadzie 1975 r. komisja zorganizowała ogólnopolską konferencję TUP w Lublinie, której materiały ogłoszono w osobnej publikacji pt.: *Rola planowania przestrzennego w rewaloryzacji miejskich zespołów zabytkowych* (Zeszyt nr 68, TUP).

Na zebraniu plenarnym został przyjęty ramowy program prac Sekcji w czwartym kwartale 1976 i w 1977 r. Program ten m.in. przewiduje:

— W ramach działalności wewnętrznej zorganizowanie dwóch konferencji na temat zasad i metod współpracy urbanistów ze specjalistami w zakresie ochrony zabytków (w porozumieniu z Ministerstwem Kultury i Sztuki; w drugim kwartale 1977 r.) oraz problemów ochrony środowiska kulturowego w planowaniu i gospodarce przestrzennej (trzeci kwartał 1977 r.).

— Sekcja zadeklarowała gotowość wzięcia udziału w pracach Komisji Konkursów TUP, proponując uczestnictwo w opracowywaniu założeń konkursowych o problematyce zbliżonej z zainteresowaniami Sekcji oraz branie udziału w sędziach konkursowych.

— Udział Sekcji w konferencjach TUP wiążących się z problematyką ochrony środowiska kulturowego.

— Współpraca z Komisją Kształcenia i Doskonalenia Kadr; współdziałanie konsultacyjne w opracowywaniu programów szkolenia urbanistycznego dla pracowników planowania przestrzennego i urbanistyki, przygotowywanych do działania na obszarach zabytkowych.

— Współpraca z sekcjami TUP, których problematyka wiąże się z działalnością przestrzenną na obszarach o wartościach kulturowych.

— Działalność informacyjno-propagandowa, poprzez udział w konferencjach i seminariach pokrewnych stowarzyszeń (zwłaszcza SARP i SHS), a także za pośrednictwem środków masowego przekazu.

Warunkiem urzeczywistnienia programu jest utrzymanie ścisłego związku z wszystkimi sekcjami i oddziałami terenowymi TUP.

Poddano również dyskusji uprzednio przesłany uczestnikom zebrania referat, opracowany przez zespół pod kierunkiem dra hab. Krzysztofa Pawłowskiego, pt.: *Wytyczne dotyczące zasad i sposobu sporządzania miejscowych planów szczegółowych dla obszarów o wartościach kulturowych*.

Zebrani dokonali oceny sytuacji w zakresie ochrony środowiska kulturowego w Polsce, wskazali potrzebę zmian niektórych jej elementów, a także zgłosili wiele szczegółowych propozycji do programu pracy sekcji.

Oceniając obecną sytuację podkreślano, iż sposób wprowadzania budownictwa mieszkaniowego na obszary chronione i realizacji układu komunikacyjnego na ogół deprecjonował wartość zespołów zabytkowych. Zagrożenie dla środowiska kulturowego zwykle narastało na etapie pomiędzy planem ogólnym a realizacyjnym. Zwracano uwagę na szczególne zagrożenie wartościowych zespołów o autentycznych wnętrzach miejskich, decydujących o wyrazie miasta. Bardzo istotny jest problem przebudowy starych ośrodków miejskich, którym grozi zatarcie dawnej zabudowy parterowej i drewnianej, o ile jej ochrona nie stanie się elementem planowania urbanistycznego. Sekcja uważa za szczególnie pożyteczne szersze włączenie się spółdzielczości mieszkaniowej do akcji rewaloryzacji miejskich zespołów zabytkowych. Postulowano stworzenie kilku poligonów doświadczalnych w celu poszukiwania właściwych metod wykonawczych, materiałów, technologii. Podkreślano konieczność zmiany anachronicznego sposobu zapisu planu szczegółowego, będącego istotną przyczyną wielu złych realizacji. Problematyka ochrony środowiska kulturowego powinna stać się istotnym czynnikiem kształtującym plany zagospodarowania przestrzennego różnych szczebli.

Oparcie rozwoju miejscowości na starych ośrodkach kulturowych ma szeroki rezonans społeczny, m.in. hamuje procesy patologii społecznej. Zwrócono uwagę na konieczność ustalenia kryteriów wyboru